

28/09/2022

Др Зоран Недељковић: Библиотека Српске Патријаршије - историјски ход

Зоран Недељковић, Библиотека Српске Патријаршије: историјски ход.
Београд: Библиотека Српске Патријаршије, 2022, 77 стр.; илустр.; 23 cm

Недавно се пред читаоцима појавила књига под насловом Библиотека Српске Патријаршије: историјски ход, аутора др Зорана Недељковића, управника Библиотеке Српске Патријаршије. Аутор је садржину своје, по обиму сажете а по обрађеном материјалу драгоцене, књиге представио у више дужих или краћих поглавља који су побројани у оквиру Садржаја и то: Предговор, Историјски пут, Пројекти Библиотеке Српске Патријаршије, Издавачка делатност Библиотеке Српске Патријаршије, Закључак и Изабрана литература.

У књизи Зорана Недељковића налази се сажети историјат једне од најстаријих библиотека српског народа – Библиотеке Српске Патријаршије, писан, како аутор наводи, „на основу до сада познатих историјских докумената и радова одређеног броја научних истраживача који су се у извесној мери бавили овом темом”.

Аутор истиче да почетак Библиотеке Српске Патријаршије није једноставно одредити, о чему подробно, на основу рукописне и архивске грађе, али и савремене научне литературе, пише. После упокојења патријарха Арсенија III Чарнојевића 1706. године, у његовој заоставштини у Будиму нашло се 14 књига, које су, претпоставља се, биле у фондовима библиотеке у Пећкој Патријаршији. Одатле су у Великој сеоби 1690. године, заједно са другим драгоценостима и књигама, пренете у Сентандреју а потом у Сремске Карловце. Поменути корпус од 14 књига представља основу појединим историчарима за мишљење да управо те књиге представљају у новијој историји основ и почетак данашње Библиотеке Патријаршије. Истине ради, како Недељковић истиче, до сада нису пронађени историјски докази да су те књиге заиста чиниле почетак Патријаршијске библиотеке од 1706. године, чак ни докази да су тада пренете у Сремске Карловце. Ставови да основу Библиотеке Српске Патријаршије у 18. столећу чини књижна заоставштина патријарха Арсенија III Чарнојевића могу се ставити у контекст размишљања да су поменуте књиге из патријархове заоставштине заправо књижна грађа библиотеке Пећке Патријаршије, која је донета у Великој сеоби 1690. године и да се тиме потврђује континуитет између Библиотеке Патријаршије у Пећи, Патријаршијске библиотеке у Сремским Карловцима, па и данашње Библиотеке Српске Патријаршије у Београду. Историјска нит која наведено повезује може се препознати у једном запису у рукописном Тактикону из 17. столећа, који се чува у рукописном фонду Библиотеке Српске Патријаршије. У том запису је наведено да је књигу на Светој Гори купио српски патријарх Максим и приложио је Патријаршији у Пећи. Ова рукописна књига била је у

поседу патријарха Арсенија III Чарнојевића, што се такође види из записа у њој. Оваква размишљања која повезују Библиотеку Патријаршије у разним историјским раздобљима имају историјски основ, али, како аутор можда сувише опрезно закључује, само у преносном и симболичком значењу.

Трагајући за почецима Библиотеке, Недељковић пише да још увек није познато када је тачно основана библиотека у Београдској митрополији, али један важан податак који сведочи о њеном постојању датира из 1728. године. На последњем листу рукописне Литургије из рукописног фонда Библиотеке Српске Патријаршије, после завршеног основног текста стоји запис на грчком језику који сведочи о својини рукописа: Из библиотеке архиепископске катедре у Београду 1728. октобра 10. Овај запис јасно и недвосмислено сведочи да је у тим годинама у резиденцији митрополије у Београду постојала библиотека. О постојању митрополијске библиотеке у Београду у првим деценијама 18. столећа такође се зна и по томе што се наследник митрополита Мојсија Петровића, митрополит Викентије Јовановић, посебно старао о библиотеци у згради митрополије, за коју је желео да подигне и засебну зграду. Због почетка Руско-аустријско-турског рата, завршеног Београдским миром 1739. године и опасности од надирања Турака према северу, митрополит Викентије одлучује да Библиотека из Београда буде пренета у Сремске Карловце, што је и учињено 1737. године. Управо пресељење читаве митрополијске библиотеке из Београда у Сремске Карловце за одређене историчаре представља темељ настанка Библиотеке Српске Патријаршије у новијој историји, која ће од тада први пут бити организована као библиотека и бити названа Патријаршијска библиотека.

Из историјског хода Библиотеке Српске Патријаршије који је Недељковић детаљно изложио примећује се да прва архиепископска библиотека, као и све остале (митрополијска, патријаршијска), током историје увек су неодвојиве од поглавара Српске Православне Цркве и административног седишта Цркве. Тај историјски пут може се пратити од манастира Хиландара, Студенице, Жиче, Пећке Патријаршије, Сентандреје, Сремских Карловаца до престоног Београда. Ратови и страдања током историје развејали су драгоцене библиотечке фондове путевима историјског страдања којима је пролазила Српска Православна Црква.

После историјског прегледа, Недељковић излаже савремено стање библиотеке. Он наводи да се у Библиотеци Српске Патријаршије налазе обједињени фондови Библиотеке из Сремских Карловаца и Библиотеке из Београда. Основу њених фондова, од самога почетка, чине легати, пре свега

патријараха и архијереја, али и знаменитих Срба који су своје личне библиотеке даровали Библиотеци. Библиотека Патријаршије по значају књижних фондова, раритетних издања, а посебно рукописног фонда и бројне старе штампане књиге, јесте међу највреднијим библиотекама српског народа. Данас Библиотека Српске Патријаршије у својим књижним фондовима има преко 120.000 књига и више од 400.000 часописа, односно преко 500.000 књижних јединица.

Библиотека Српске Патријаршије, осим основне делатности чувања и неговања библиотечке заоставштине, јесте и развијена научноистраживачка установа, са посебно вредним научним пројектима – до сада покренуто 11 пројеката – високо оцењеним од стране стручне јавности, како у домаћим оквирима тако и у иностранству, с обзиром на то да неки пројекти имају међународни значај. Покретање пројекта и рад на њима почео је од 2008. године и од тада је осим основне библиотечке делатности научноистраживачки рад свакодневица у раду Библиотеке. У оквиру издавачке делатности Библиотеке Патријаршије до сада је објављено пет научних публикација и све су резултат рада у оквиру наведених научноистраживачких пројеката.

Зоран Недељковић се при крају књиге обраћа читаоцима изражавајући наду „да ће ово издање читаоцима приближити велике вредности Библиотеке Српске Патријаршије, њен историјски ход и њен значај у историји и у данашњем времену, као чувара памћења, културе и просвећености српског народа”. Уверен сам да ће та нада бити испуњена, као што сам уверен и у то да ће визуелна страна књиге Библиотека Српске Патријаршије: историјски ход привући пажњу и призвати читаоце да је с дужном пажњом ишчитавају и сазерцавају о думетима српске духовности и културе коју су нам Оци наши предали на чување и развијање. Колико је Библиотека Српске Патријаршије значајна као ризница српске духовности и културних думета, толико је и књига Зорана Недељковића пажње вредна за подсећање на наше корене, на наш идентитет.

spc.rs